

Svar på skriftligt spörsmål SSS 584/2021 rd

Svar på skriftligt spörsmål om att rätta till beslut faderskap samt om barnets rätt till sin fader

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 584/2021 rd undertecknat av riksdagsledamot Mikko Kärnä /cent:

Hur har man i den nya föräldraskapslagen beaktat felaktiga faderskapsbeslut som fattats med stöd av faderskapslagen och gjort det möjligt att rätta till dem så att barns mänskliga rättigheter tillgodoses?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Riksdagen behandlar för närvarande regeringens proposition med förslag till föräldraskapslag (RP 132/2021 rd). I förslaget till föräldraskapslag finns flera bestämmelser som gör det möjligt att rätta till tidigare beslut om faderskap eller moderskap. Beslutet som rättas kan ha fattats av föräldern eller föräldrarna, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata eller av en domstol. Såväl de gällande faderskaps- och moderskapslagarna och den föreslagna föräldraskapslagen syftar till att säkerställa att barns grundläggande och mänskliga rättigheter tillgodoses.

Enligt 72 § i förslaget till föräldraskapslag tillämpas på återkallande och bestridande av erkännandet av föräldraskapet de bestämmelser som gällde vid lagens ikraftträdande, om föräldraskapet har erkänts före föräldraskapslagens ikraftträdande. Av detta följer att om föräldraskapet har erkänts före föräldraskapslagens ikraftträdande, kan det återkallas eller bestridas inom 30 dagar från barnets födelse, även om denna möjlighet att återkalla eller bestrida föräldraskapet efter barnets födelse föreslås bli slopad i den nya föräldraskapslagen.

Enligt propositionen bevaras också det nuvarande alternativet där barnets biologiska far avger en utsaga om erkännande av faderskap som godkänns av såväl barnets mor som barnets juridiska far enligt den faderskapspresumtion som baserar sig på äktenskap. När Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fastställt detta slags erkännande, upphävs den äkta mannens faderskap (40 § 1 mom. i faderskapslagen). Det föreslås att detta alternativ ytterligare utvidgas till att omfatta barn som erkänts före barnets födelse (45 § 1 mom. i den föreslagna föräldraskapslagen). Med anledning av kravet på domstolarnas oberoende enligt 3 § i grundlagen, principen om rättssäkerhet och bestämmelserna i 31 kap. i rättegångsbalken kan ett faderskap som fastställts i domstol dock inte upphävas genom beslut av Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata.

Enligt bestämmelsen i 50 § i den föreslagna föräldraskapslagen ska tidsfristen på två år för att väcka talan om upphävande av föräldraskapet kvarstå. Beslutet om föräldraskap kan i dessa fall basera sig på faderskapspresumtion eller ett erkännande som Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata har fastställt. Talan kan dock prövas även om den har väckts efter fristens utgång, om käranden har haft laga förfall eller anför något annat vägande skäl till att talan inte har väckts tidigare. Enligt förslaget ska talan dock lämnas utan prövning, om talan inte väcks inom ett år från det att det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan. Enligt gällande lagstiftning ska talan väckas omedelbart när det inte längre finns något skäl att avstå från att väcka talan.

Tidsfristerna för talan om upphävande av föräldraskap är motiverade eftersom det med hänsyn till barnets bästa finns skäl att lösa tvister som gäller föräldraskapet så snart som möjligt efter barnets födelse. Den föreslagna tidsfristen för att väcka talan om upphävande av föräldraskap är flexibel och ger möjlighet att väcka talan också efter det att fristen löpt ut, om den juridiska föräldern först efter tidsfristens utgång får kännedom om de omständigheter på basis av vilka föräldern har skäl att misstänka sitt föräldraskap. När det finns skäl att misstänka föräldraskapet är det med tanke på barnets bästa motiverat att käranden är skyldig att handla snabbt. Ändringen i föräldraskapet är ur barnets synvinkel i allmänhet desto mer dramatiskt och skadlig ju mer etablerat föräldraskapsförhållandet är. Tidsfristerna för talan uppmuntrar föräldrarna att utreda saken och fatta beslut så snart som möjligt efter det att misstanken uppkommit.

Enligt 48 § 1 mom. i den föreslagna föräldraskapslagen kvarstår det gällande rättsläget, enligt vilket det inte fastställs någon tidsfrist för barnets rätt att väcka talan. I princip får barnets rätt att väcka talan utövas endast av barnet självt, om det har fyllt 15 år. Syftet med bestämmelsen är att respektera barnets självbestämmanderätt. Om det med tanke på barnets bästa finns synnerligen vägande skäl för att väcka talan, kan det dock för barnet förordnas en intressebevakare för att utöva barnets talerätt.

Till följd av de ikraftträdandebestämmelser som föreslås i föräldraskapslagen tillämpas på en talan om upphävande av föräldraskap som är anhängig vid domstol när lagen träder i kraft de bestämmelser som var tillämpliga när talan blev anhängig. Med anledning av kravet på domstolarnas oberoende enligt 3 § i grundlagen, principen om rättssäkerhet och bestämmelserna i 31 kap. i rättegångsbalken kan föräldraskapslagen inte tillämpas retroaktivt på ärenden som avgjorts i domstol med stöd av faderskapslagen eller moderskapslagen genom en lagakraftvunnen dom. Återbrytande av dom söks enligt 31 kap. 12 § i rättegångsbalken hos högsta domstolen. Bestämmelser om förutsättningarna för återbrytande av en dom i ett tvistemål finns i 7 § i samma kapitel.

Så som ovan konstaterat, såväl de gällande faderskaps- och moderskapslagarna och den föreslagna föräldraskapslagen syftar till att säkerställa att barns grundläggande och mänskliga rättigheter tillgodoses. Genom de föreslagna bestämmelserna strävar man efter att finna en balans mellan intressen som ibland kan till och med stå i konflikt med varandra. Konflikter mellan intressen

uppstår speciellt då man samtidigt strävar efter att skydda barnets rätt att få veta sitt ursprung (rätten till en biologisk förälder) och barnets rätt till ett etablerat familjeliv (rätten till en social förälder). I enskilda fall fattas besluten enligt prövning från fall till fall i domstol i enlighet med principen om den tredelade statsmakten med respekt för domstolarnas oberoende och så att beslutet underställs systemet för sökande av ändring vid domstolarna.

Helsingfors 25.11.2021

Justitieminister Anna-Maja Henriksson